

NATAŠA LESTER

**Madmoazel
ALIJANSA**

Prevela
Dubravka Srečković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Natasha Lester

THE MADEMOISELLE ALLIANCE

Copyright © 2025 by Natasha Lester

All rights reserved.

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svakom muškarcu, ženi i detetu koji su se borili
za slobodu i protiv potlačenosti, a naročito onima koji su
u toj borbi izgubili život. Onima koji se i sad bore.
A ponajviše Mari Madlen Furkad. Junakinji.*

Prvi kontakt sa spoljašnjim svetom ostvarila je kad je izronila, paralisana od hladnoće i ukočenosti, iz zapečaćene diplomatske torbe. Taj džak je u prtljažniku automobila u Madrid dovezao jedan predusretljiv kurir višijevske vlade, prešavši Pirineje usred zime. Pokazalo se da nisu preterani izveštaji koji su stizali u London – da je njena potpuna posvećenost borbi ravna njenoj lepoti i čarima dostojnim Nefertiti. Činjenice su nadmašile maštu u stvaranju „lepe špijunke“. To je bila Mari Madlen.

KENET KOEN, oficir britanske
Tajne obaveštajne službe

PROLOG

Neuhvatljiva

Eks an Provans, Francuska, jul 1944.

Najpre im čujem čizme. *Ak-ak-ak*, kao da na stepeništu trešte mitraljezi. Zatim rika: „Gestapo! *Aufmachen!*“
I tad se prisećam – zaboravila sam da zaključam vrata.

Za ove protekle četiri godine toliko sam često bežala da mi se čini da ću uspeti da stignem do njih; da ću, cimmem li rezu na njeno mesto, imati vremena da umaknem sa zadnje strane. I uspela sam. Reza mi je u rukama, ali vrata se ugibaju pod silom tih tela koja pokušavaju da ih provale, a prsti su mi histerični od adrenalina i nikako da reza legne gde treba.

Drvo puca. Vrata drhte.

Naglo se otvaraju.

Upada preko dvadeset nacista.

Ovo je taj trenutak na koji su me svi u Londonu upozoravali. Hapšenje. Mučenje. Smrt – ali samo ako budem imala sreće.

Ispred mene je zid od mašinki i zloslutne pretnje. Trebalo bi da uzmaknem, da uzmaknem što dalje, ali stopala su mi u pripravnosti, spremna za juriš kroz te mašinke, na ta vrata, tamo gde je moje troje dece, kako bih mogla da prigrlim njihovu nevinost i ljubav uz svoje telo, možda poslednji put.

* Nem.: Otvaraj! (Prim. prev.)

Nije mu to namera, ali jedan gestapovac u civilu spasava me takvog čina ludosti. „Gde je taj čovek?“, odsečno izgovara, te dolazim k sebi.

Čovek. Dakle, došao je po nekog od moje tri hiljade agenata. Ne po mene. Još ne.

A to znači da moram da se saberem, da postanem ime koje mi stoji u ispravama: Žermen Peze, domaćica iz provincije. Erison, ježić, po kom sam uzela svoje tajno ime, mora žurno da zбриše. Ako mi gluma bude i za trun slabija od one najbolje koju mogu da dam od sebe, pronaći će agenta kog traže. A ja nikad više neću videti svoju decu. Niti Leona.

Gde si, Leone? Molim ti se, Bože, pomozí da ga nađem.

Oružje gestapovca je škljocnulo. Silim sebe da zakoračim ka njemu, kikoćući se.

„Gde je taj čovek? Ah, molim vas, nađite mi čoveka. Sa ovakvim licem, nemam ih napretek.“ Pokazujem svoju isturenu bradu, zahvalna što sam dozvolila da mi zubar Tajne obaveštajne službe napravi protezu koja mi toliko menja lice da niko u meni ne prepozna je ženu s plakata *Traži se*, onu što predvodi tajnu mrežu nazvanu Alijansa.

To mi je jedino oružje kojim raspolazem, pa se zato njime i koristim; namigujem nacisti i pokazujem mu ka kredencu gde su se pre šest dana krile gomile dokumenata od mojih agenata, poslatih po kuririma iz svih krajeva Francuske. „Možda je u ormaru.“

Vojnici širom otvaraju ormar i ništa ne pronalaze. Svi papiri koje sam tu čuvala odavno su šifrovani i poslani u London.

Izbacujem adrenalin iz sebe kroz novo kikotanje. „Postarajte se da bude neki koji valja.“

Predvodnik me mrko gleda. Ali u očima mu igra sumnja, nalik plamičku šibice koju nonšalantno prinosim cigareti, te počinjem da se nadam: možda ću se i izvući. Možda me ovog puta neće čak ni odvesti u zatvor, već će me zanemariti kao ružnu seljanku koja nema baš ništa zajedničko s takozvanom lepom špijankom Mari Madlen.

Nacisti su se razmireli po stanu, verovatno u lovu na Lisjena, čelnika mog provansalskog sektora, koji je bio ovde nešto ranije; oboje smo deo mreže koju Nemci nazivaju Nojeva barka zbog naših tajnih imena, uzetih po životinjama. Verovatno su i u lovu na gomilu informacija koju mi je Lisjen uručio, a upravo počiva na stolu, njima ispred nosa.

Udišem dim, izdišem strah. Moram da sakrijem te papire. Ali pet mašinki i dalje je upereno u mene. Zavodljivo merkam naciste, dobacujem: „Više volim smeđokose. I smeđooke.“

Leonove oči su sivozelene boje jaspisa. *Zauvek*, rekla sam mu kad sam ga poslednji put videla, pre deset meseci.

Srećom, moji čuvari se pridružuju potrazi i ostavljaju u prostoriji samo jednog esesovskog oficira. Onog trena kad je preusmerio pažnju na svoje saradnike, koji imaju tu zabavu da ganjaju lovinu iz Pokreta otpora, a ne maler da ostanu zarobljeni kraj mene, odvratio sam kinula u maramicu. Stresavši se, stražar mi okreće leđa, a ja, skočivši, grabim te papire i bacam ih pod kanabe tren pre no što će onaj gestapovac u civilu opet ući u sobu.

„Da li ste videli nekog visokog svetlokosog muškarca? On je pripadnik mreže terorista. Rečeno nam je da je bio ovde.“ Oficir je to izgovorio učtivo, ali znam da će za koji tren iz njega provaliti gnev.

Moram sprečiti da se taj gnev izlije na mene.

Polako sležem ramenima kao nekakva glupavica. „Ovde su jedini plavušani vaši vojnici.“

„Pa zašto ste onda pokušali da zamandalite vrata pred nama?“, viče on. Pljuvačka i jed šaraju vazduh kao kakve lju-tite zvezde.

Ruke mi se tresu.

Stavljam ih u džepove, prepredeno ga gledam ispod oka. „Da sam znala da ste svi tako zgodni, otključala bih vrata i otvorila ih širom – a isto bih uradila i sa svojim pojansom nevinosti.“

Želim da se isповraćam. Gestapovac pak želi da me udari. Ali njegovi vojnici ništa nisu našli. Umesto po meni, udara po stolu.

Gutam knedlu, udišem vazduh, ponovo gutam knedlu, a nacisti, kao čudom, neverovatno, vešaju mašinke o rame i odlaze od predvodnice najveće mreže Pokreta otpora u Francuskoj.

Još dva minuta i moći ću da se skljojкам na kolena.

Ali...

Jedan od njih poslednji put pregleda prostoriju i oči mu se, kao da ih đavo vodi, zaustavljaju na prostoru ispod kanabeta, gde poput izdajnikâ čekaju gomile šifrovanih poruka. Sada zaista malo nedostaje da se skljojкам na kolena; uzvikujem onu gluvu i jalovu reč: *Non!*

„*Lügnerin!*“, urla nacista vadeći odatle pregršti papira.

Lažljivice.

Posrćem. Neizmerno sam umorna, mislim da ne mogu više ovo da radim. Da branim sebe i svoje agente, da se pretvaram i glumim, da svakog puta spasavam živu glavu. Gde je onaj prokleti D'Artanjan kog nam obećavaju priče, lukavi i spretni pobunjenik koji čupa ljude iz nevolje i ujedno im spasava čast?

Šestorica vojnika idu ka meni, držeći mašinke uperene u moju glavu, grudi, grlo. Ostali kidaju kanabe u paramparčad, šamlice takođe, a one su takođe prepune papira. Kundaci razvaljuju stolove u iverje.

Vođa me grabi za ramena. „Ko si ti?“, pobesnelo viče, tako me divljački drmajući da se bojim da će mi proteza izleteti i odati me, razotkriti moju masku i dati odgovor na njegovo pitanje: *Ja sam žena koju lovite još od 1941.*

D'Artanjan sam *ja*. I koliko god da se bojim i koliko god da mi je dodijalo da se borim, da oplakujem ubijene prijatelje i svoju decu koju ne viđam, moram da se borim još malo. Vremena za očaj imam samo kad u tri noću ležim sama u svom krevetu i kad niko ne vidi da moram da stegnem šake kolenima kako bi prestale da podrhtavaju.

Bacam kockicu koja mi je poslednja šansa.

„Špijunka sam“, kažem, odbacivši masku priglupе domaćice, ali još krijući ličnost Erisona. „Poslao me je London.“

Gestapovac pokušava da me prekine, ali ja govorim i dalje, onako kako bi Mari Madlen, ludo neustrašiva avijatičarka, takmičarka u religijama, rušiteljka sistema, govorila pre pet godina.

„Ja sam jelen kog ste uhvatili loveći obične zečeve. I razgovaraću samo s gospodarom kuće, ne s njegovim lovočuvarom. Nađite mi najvišeg oficira Gestapoa u Provansi, neću njegovog podređenog“, podrugljivo izgovaram.

Srce mi manijački bubnja. Zdrav razum vrišti na mene da nađem bolje rešenje umesto da dozvolim da me uhapsе. Ali moram da se sklonim od tih mašinki. Ako me odvedu u zatvor da tamo čekam nekog gestapovskog komandanta s kojim nemam namere da se sretnem oči u oči – zato što će komandant znati ko sam tačno i neće biti tako ljubazan da me strelja – možda ću uspeti da pobegnem. Mašinke ubijaju, ali iz zatvorâ se *može* pobeći; to je činjenica koju znam iz prve ruke.

Oficir se zabrinuto mršti. Šta ako dopusti svojim da me ubiju, a onda otkrije da sam znala dragocene podatke koje su mogli mučenjem iščupati iz mene?

Gura me ka stepenicama. „Regionalni komandant sutra stiže u Eks an Provans.“

Od mlitavosti koja me je obuzela zajedno sa olakšanjem što mi je dozvoljeno da živim još koliko-toliko, umalo nisam opet posrnula. Ali u kakav li će me pakleni zatvor odvesti? I kako da se iz njega izvučem pre no što budem morala da se suočim s gestapovskim komandantom, ili pre no što me za doručak budu počastili torturom?

Odvezli su me do Miolisove kasarne i strpali u ćeliju za kažnjavanje. Naređeno je da muškarci koji su u njoj boravili izađu, a za njima je ostao smrad mokraće i znoja. Pridržavam se jednom rukom za zid, ali to nije dovoljno da oteram od sebe taj zadah i strah, i već tri sekunde potom povraćam u kofu

tako silovito da mi je koža sva natopljena znojem i želim da je noktima izgrebem s kostiju.

Prazna i izmoždena, klonula sam uza zid, sklopila oči i cripem snagu iz sećanja na Beatrisino i Kristijanovo lice prilikom našeg poslednjeg viđenja, pre više od godinu dana. Pokušavam da zamislim majušnu bebu, Leonovog sina, kog sam držala u naručju svega nedelju dana pre nego što sam morala da ga prepustim drugima.

Sad je napunio godinu dana.

Koliko ću još rođendana propustiti?

Takvo pitanje nipošto ne treba da postaviš sebi kad si sam u zatvorskoj ćeliji, s kapsulom cijanida u medaljonu oko vrata. Kad se ne zna šta je s čovekom kog voliš. Kad je u igri život tri hiljade agenata, kao i sloboda tvoje zemlje.

Do jutra će Gestapo pročitati dovoljno mojih papira da shvati ko sam, te će me kazniti onako kako nisam u stanju ni da zamislim. Ako ću već progutati cijanid koji mi je dala tajna služba, to mora da bude sad. U Londonu mi je sveštenik rekao da će mi Bog oprostiti.

No hoću li ja oprostiti sebi?

Ako niko ne bude upozorio Lisjena da mu je Gestapo na tragu, biće uhapšen. Njegov sektor, gotovo sve što je ostalo od Alijanse nakon poslednjih brutalnih meseci, potpuno će se raspasti. A tad će Francuska, koja se bori za slobodu svim raspoloživim snagama otkako su se Saveznici konačno iskrcali, osetiti cevi nacista pritisnute uz lobanju.

Zato se dižem na mišiće, podsećam se da sam ježić u haljini od bodlji.

Do svanuća ima još pet sati.

Krećem od prozora. Postavljen je visoko, širok je jedan metar, visok možda dvaput toliko. U otvoru nema stakla, zatvara ga samo masivna drvena tabla s razmakom pri vrhu, gde se vide debele šipke.

Razmak.

Prvi deo

AVANTURISTKINJA

1928–1941.

... a naročito mi je pala u oči apatija mlađih žena. Pitala sam ih imaju li baštu, a one su setno odmahivale glavom, govoreći da u Starom Fesu nema nikakvih bašta. Stoga im je krov jedino utočište: krov s pogledom na hektare i hektare drugih krovova, opkoljen golim utvrđenim planinama koje stoje oko Fesa poput zatvorskih zidova.

IDIT VORTON, U Maroku

Ne želim nikada da odem

Maroko 1928.

O samnaest mi je godina i stojim na ulici s mužem, s kojim sam u braku od pre samo dva dana, i volela bih da su mi oči foto-aparati, pa da zabeleže sve što vidim. Tirkizna kubeta koja ovenčavaju građevine, bele komade platna što poput šlemova obavijaju glave muškaraca. Žene pod velovima, kojima je dopušteno da svet gledaju samo kroz uski otvor s mrežicom. Da li se slave svojom anonimnošću ili žele da strgnu te klaustrofobične kože i izlože lice jarkom, vrelom suncu Tangera?

Nada mnom se ulice, ukrštajući se pod pravim uglom, kaskadno spuštaju kroz lavirint kuća s filigranskim balustradama koje ih opliću kao čipka. Desno od mene su natovareni magarci i automobili, bazar gde se prodaju svila i koža, masline i oružje. U nišama hramova stoje stražari s pričama urezanim u opasače za mač. Nagi ljudi poju poniznoj svetini magijske reči kao da nariču. Kroza sve to bruji diskant: mujezin saziva verne na jeziku koji još ne razumem, ali moje muzički školovano telo drhti kao da sam upravo čula Baha prvi put u životu.

„Možemo li da istražimo?“ Već srljam ka mirisu cimeta i šafrana, željna da ih okusim jezikom.

„U Rabatu nas čeka više nego dovoljno vrućine, prljavštine i siromaštva.“

Glas mog muža Eduara Merika zazvučao je osorno, te zastajem.

Prvi put mi se obratio tonom koji ne izražava veselje, nežnost ili ponos. Osam godina je stariji od mene i oficir je Francuske obavještajne službe u Maroku. Kad sam ga prvi put videla, njegove tamne oči i zamišljen izraz izazvali su u meni pomisao na nekog nepojmljivo stvarnog Hitklifa, ali trenutno je više namršten nego što liči na junaka gotskog romana. On je muškarac zbog kog sam, kako bi neki možda rekli, odustala od svojih snova da postanem koncertna pijanistkinja, ali toga se gotovo više i ne sećam sada kad sam u Maroku, a onaj avanturistički duh što se pre dosta godina rodio u meni dok sam istraživala Šangaj sa svojom amom* drhti kao okinuta struna violončela.

„Moramo da stignemo tamo pre mraka“, kaže, sad već pomirljivim tonom.

Ulazim u automobil. Vozač stiska papučicu za ubrzanje i naglo krećemo, zastajemo, opet polazimo.

Umalo nisam šapnula kako ja sama mnogo bolje vozim i kako bih verovatno mogla da preuzmem taj zadatak od njega, ali sestra me je savetovala da Eduara upoznajem sa svojim nekonvencionalnostima korak po korak. Zato se zadovoljavam time da skinem rukavice i zbacim šal i šešir, što ne bi bilo pristojno u javnosti, ali slojevita odeća je namenjena manje tropskom podneblju.

Dok se prolazi kroz špansku zonu, putevi su tako nemilosrdni da mi se čini da nam kola baca talas od četiri metra, od udoline do vrha. Eduarovo lice je mrgodno, pa ga hvatam za ruku i mrštenje se ublažava. Takva je moć ljubavi – preplitanje šaka oteraće svu neveselost. Osmehujem se, a zauzvrat se i njemu uglovi usana izvijaju naviše.

* U istočnoj Aziji: dadilja. (Prim. prev.)

Stigli smo do Francuskog Maroka i putevi su ravniji, pa se lakše može razgovarati. Eduar razmahuje maramicom. „O bože, kako je vrelo!“

Jeste toplo, ali ne onako sparno i teško kao u Šangaju, čak ni kao u Marselju, gde sam se rodila. Ova vrućina svetluca poput dijamanata.

„Skinij sako“, kažem, zahvalna na haljini bez rukava, koja omogućuje mojoj goljoj ruci da uživa u suncu, oslonjena na otvoren prozor.

Pošto je sako skinut, raskopčavam Eduaru dugmad na manžetama i podvrćem mu rukave. „Je li bolje?“

„Bolje je“, potvrđuje on.

Zadovoljno spuštam glavu na njegovo rame i tako se vozimo, no najzad se pred nama pomalja Rabat, poput krune na vrhu litice boje plamena, koji je sagoreo sve pred sobom da bi stigao do ovog mesta trijumfa.

„Gledaj!“, uzvikujem proturivši glavu kroz prozor kola.

Potom se osvrćem i hvatam muža za obe šake. „Volim te“, izgovaram, što je zavet strasniji od svega što sam kazala na dan našeg venčanja. „I predivno mi je ovde. Ne želim nikada da odem.“

Pružam se da ga poljubim, a on odmahuje glavom. „Ne ovde.“ Na to namiguje. „Ali kasnije definitivno.“

Mislim da se nikad nisam osmehivala ovako kao sad, u podnožju Rabata, spremna da se bacim u svoje naredne dve avanture – jednu koja će se odigravati u ovoj zemlji, i jednu koja će se odigravati u našem domu, između nas dvoje, supruge i jednog vrlo naočitog supruga kom bih i sopstveno srce dala kad bi bilo moguće da ga iščupam iz grudi i pružim mu ga na dlanu.

Koliko sreće imam što sam Francuskinja!

Pariz, 1936.

Treće mesto!“, uzvikujem upadajući u svoj stan onako kako se nikad ne bih usudila da sam još u Maroku. „Bile su potrebne četiri godine da mi telo nauči da se ne obuzdava. Ali ovde me nikad ne dočekuje ljutnja. Umesto nje su tu moja deca, a ona jedva čekaju da čuju jesam li pobedila na reliju u Monte Karlu.

„Možda ćeš biti bolja sledećeg puta“, kaže moj šestogodišnji sin, a ja se smejem, smeje se i moja majka, koja je čuvala Beatris i Kristijana.

„Znaš li koliko ljudi priželjkuje da osvoji treće mesto?“ Čučnula sam do visine moje dece i čvrsto ih grlim.

„Ljudi s malim snovima“, uzvraća Kristijan, a Beatris upliće prste u moju kosu.

Gledam u majku, trudeći se da sakrijem namršteno čelo. Jesam li im ulila prevelika očekivanja umesto da podstičem manje ambiciozan pogled na svet?

Ne. Zato sam i otišla iz Maroka. Da bi moja deca rasla u veri da mogu da dohvate ne samo mesec već i žuđene i još nepoznate kosmose.

Osmehujem se Kristijanu od uva do uva. „Sledećeg puta se ne vraćam kući dok ne pobedim.“

Golicam njegovu sestru, koja na tren deluje zabrinuto jer je pomislila da sam to ozbiljno rekla. Ali njih dvoje su Severnjača mog postojanja. *Nikad* ih ne bih ostavila.

„Krenula sam kući pre doručka da bih vas videla pred spavanje“, kažem im.

„Pre doručka?“, ponavlja moja četvorogodišnja ćerka, sa očima ogromnim poput tanjirića. Doručak u hotelu *Bič* u Monte Karlu, to je njena predstava raja, pa bi samo najnepokolebljivija odanost mogla naterati nekog da preskoči takvu gozbu.

„Eto koliko vas volim“, kažem joj, a ona se kikoće.

Ustajem i pogled mi se zaustavlja na udarnom naslovu na prvoj strani novina koje počivaju na stolu: *Le Chancelier Hitler dénonce Versailles: Les troupes allemandes sont entrées en Rhénanie*.

Da, Hitler je potpuno pogazio Versajski sporazum i zauzeo je Porajnje, duž same granice Francuske, što je čin sličan objavi rata. „I zbog ovoga sam pošla iz Monte Karla ranije“, mrmljavući saopštavam majci; oduševljenje je splaslo.

Ona mi stiska šaku.

Možda je glupo što nisam ostala na svečanoj dodeli nagrada zbog nečeg što se događa stotinama kilometara od nas. Ali iako su moji bračni zaveti potpuno pogaženi, nikada neću prekršiti onaj zavet koji sam dala kad sam pobešla iz Rabata – da će mi moja deca biti važnija od svega drugog. Moram da budem u Parizu kraj njih.

„Hajdemo po sladoled“, kažem. „Ko brži!“

Izlećemo iz stana kao da nas juri policija. Pobedu odnosi Kristijan, te radosno klikće, a Beatris i ja delimo poslednje mesto; obe patimo od urođenog problema s kukom. Mene moj kuk zabrinjava kao kakav muž koji postaje nepouzdan ako mu ne ukazujem dovoljno poštovanja, a njen kuk je oduvek bio u još gorem stanju i zato otežano trči.

„Gle, stigle smo druge“, kažem joj, a ona blista od sreće.

Uskoro su nam šake lepljive; Beatrisino lice je ružičasto, a Kristijanovo obojeno čokoladom. Moje je umusano ljubavlju.

* * *

Moja sestra Ivon drži večernji salon koji privlači umetnike, novinare poput mene, oficire obaveštajne službe i uticajne ljude. Svi će oni razgovarati o Hitleru i Porajnju, pa ako želim da saznam šta bi to moglo značiti za moju porodicu, moraću da budem prisutna. Zato oblačim haljinu od crvene svile, da mi digne moral, posustao posle reakcije Francuske i Britanije na Hitlerov postupak – samo su slabički slegle ramenima. Otkad se to dozvoljava nasilniku da zadrži ono što je oteo?

Predobro sam upoznata s tiranima, pa znam da nikad ne razotkrivaju svoje prave ambicije sve dok ne postane prekasno da ih neko spreči.

Hvata me grč u kuku, što mi dodatno kvari raspoloženje i znam da ću večeras morati svim silama da se potrudim kako bih prikrila hramanje. Ali neraspoloženje ću izlečiti tako što ću navući tu haljinu i našminkati lice karminom i osmehom.

„*Maman!*“, izgovara Kristijan dok zastajem da ga poljubim za laku noć. „Kako si lepa!“

Te njegove reči me nose ka pragu, koji prekoračujem bez ikakvog zapinjanja u koraku.

Ivon me je dočekala poljupcima, a onda me poduhvatila ispod ruke, što će reći da nisam mogla da sakrijem hramanje onako kako sam se nadala. Ali olakšanje mi je bilo što sam se načas oslonila o nju. Sve do trenutka kad me je ostavila u društvancu žena usred rasprave o tome zašto je ključno važno da se poseduje kuća van grada – da bi njihovi preuposleni muževi imali gde da se odmore.

„Da vidimo koliko ćeš izdržati“, ceri se pre nego što će zbrisati.

Kad bi bilo moguće izvršiti sestroubistvo čašom za šampanjac!

Srećom, posle svega nekoliko minuta mog pretvaranja da ih slušam, zet mi daje rukom znak da pređem do kamina. Dok se udaljujem od tih supruga, čujem ih kako šapuću: „Razvedena.“

Nosim skerletno slovo te reči kao ožiljak. Eduar ne. On je vojno lice, dok sam ja samo obična plavuša. Naravno da sam za razvod morala ja biti kriva, zbog čega neke žene u meni vide pretnju; muškarci pak vide poziv. Nisam baš popravila svoju situaciju time što sam se zaposlila kao novinarka ovde u Parizu, prkoseći stavu da majke moraju sedeti kod kuće sa svojom decom. Ali ja obožavam svoj posao u Radio Siteu, gde smišljam priče o najnovijim haljinama Koko Šanel ili intervjuišem čudesne žene koje pronalazim u prikrajcima ovakvih prijema, žene koje bi konzervativni francuski listovi prevideli. I zbog svega toga smatraju me sjajnom gošćom na prijemima: donosim sa sobom skandal, konflikt, nikad nijedan dosadan trenutak. Pojma nemam koju bi od te tri zabave Žorž želeo da unesem u njegovu grupu, ali sudeći po zevanju koje pokušava da suzbije, rekla bih da se nada da ću doneti sve tri.

„Moja svastika Mari Madlen Merik“, objavljuje. „Najodvažnija u našoj porodici. Upravo se vratila iz Monte Karla sa osvojenim trećim mestom na religiju.“

„Šta vozite?“, ispituje me čovek koji mi je predstavljen kao Navar.

Za Navara sam čula; on je oficir obaveštajne službe i heroj Velikog rata. Iznenađena sam što se uopšte potrudio da mi se obrati, a pogotovu povodom automobila. A opet, nisu svi oficiri kao Eduar.

„Običan sitroen traksion avan“, odgovaram.

Deluje maltene impresionirano.

Sledi polemika o tome da li bih pobedila da sam vozila pežo. Zevanje potpuno pada u zaborav dok opisujem uzbuđenje poslednjeg grčevitog juriša ka gradskom trgu, gde me zapravo jeste pretekao baš pežo, no tad se samouvereno

ubacuje neki muškarac. „Slobodno možete da provozate moj pežo u svako doba.“

Ah, on se nada skandalu! Ali na tom polju sam vešta; morala sam to da naučim. „Oduvek sam pežoe smatrala razočaravajuće beživotnim“, uzvraćam s nevinim pogledom. „Nemaju snage na duže staze.“

Žorž se grohotom smeje, Navar takođe. Udvarač u pokušaju hrabro prihvata udarac, pa se smeje i on.

Ubrzo razgovor prelazi na Hitlera, te se naša grupa proširuje. Navar gnevno gestikulira dok objašnjava koliko je informacija maltene nacrtao premijeru za poslednjih nekoliko godina, predočavajući da se Hitler neumorno priprema za nešto što može biti samo rat. Naša vlada je na sve to žmurila, kaže on.

Želudac mi se grči. Hitler je zauzeo Porajnje. Šta će mu biti sledeći potez?

Upravo s tim pitanjem kreću burne reakcije.

„Nema to šanse da uspe“, raspaljeno govori Navar nakon što je potpukovnik Šarl de Gol, takođe vojno lice i približno Navarov vršnjak – petnaestak godina stariji od mene – predložio formiranje francuskih udarnih snaga kojima bi se nacisti potisnuli u Nemačku. „Hitlerova vojska je isuviše jaka.“

„Vi biste da se i nadalje krijete iza Mažino linije“, resko odvrća De Gol. „Vreme je da prestanemo da se oslanjamo na ideje začete pre dvesta godina.“

Navar oštro klima glavom. „U tome se možemo saglasiti – francuska vojska decenijama kaska za drugima. Ukoliko ne budemo hitro preduzeli nešto, Francuska će biti izbrisana s karte Evrope.“

„Ali вреди li uopšte boriti se za Francusku koju trenutno imamo?“, pita malopredajni udvarač s cinizmom svetskog čoveka kom je sve dosadilo, na šta ja nepokolebljivo odgovaram: „*Bien sur!*“*

* Fr.: Naravno! (Prim. prev.)

Svi se okreću ka meni, lica im odražavaju razveseljenost ili snishodljivost. Jedina sam žena u toj grupi, a trebalo bi da sam na drugom kraju prostorije, u tananim naslonjačama, i da vodim raspravu o potrebama mog muža. Ali Navar, koji deluje pre radoznalo nego nadobudno, daje mi znak da obrazložim svoju odbranu takve Francuske.

Dobar novinar zna kako se oblikuje priča. Zato krećem s pričom, jer budućnost moje dece zavisi od toga da li će svi verovati u Francusku kao što verujem ja.

„Odrasla sam u Francuskoj koncesiji u Šangaju“, započijem, „a živela sam i u Maroku.“ Pripovedam blagim glasom, u skladu sa atmosferom obojenom svetlošću vatre, tamnocrvenim božoleom i melodičnim tonovima Satijeve *Gymnopédie No.1* koji dopiru iz zvučnika gramofona. „Sedamnaest od svojih dvadeset šest godina provela sam na drugom tlu, ne na ovom koje nam je sada pod nogama. Možda bi bilo očekivano da ću zbog toga Francusku voleti manje. Međutim...“

Zastala sam. Svi slušaju, možda zbog toga što nikad nisu bili na mestima poput tih koja sam imala sreće da upoznam. Zato nastavljam.

„Svi moji sunarodnici u Šangaju i Rabatu pričali su o Francuskoj kao zemlji romantike i junakâ, tako epskoj da je to moralo nešto značiti. Značilo je ljude koji su istrajavali uprkos invazijama još od pamtiveka. Ljude koji su se borili i odbili svaki napad. Ljude čiji je jezik sinonim za poeziju, koji su stvorili jednu kulturu poštovanu širom sveta, izgradili takve gradove da svako žudi da ih vidi makar jednom pre nego što umre. Život u drugim zemljama pokazao mi je koliko sreće imam što sam Francuskinja i koliko sam blagoslovena što ovu nesalomivu i divnu zemlju mogu nazvati svojom.“

Grlo mi se iznenadno previše steglo da bih nastavila. Prinosim čašu ustima, upinjući se da progutam suze što su navrle iz nekog čudnog osećaja gubitka – ali šta to gubim?

„Jesmo blagosloveni“, tiho izgovara Navar.

Ali De Gol uzvraća: „Blagoslovima se ne pobeđuje u ratovima.“

* * *

To je bilo juče, a danas su deca u školi, dok ja pripremam beleške za intervju sa Edit Pjaf, ali ne mogu spokojno da sedim. Nisu mi nemirne noge, već duša – kao da želi da bude puštena iz zatvora pariskog svakodnevnog života, za koji nisam ni znala da sam u njemu zatočena. Mislila sam da pothranjujem svoju životnost časovima letenja i auto-trkama, poslom kojim se bavim radije nego manikirom; avanturom, mada ne tolikom da baci mrlju na moju decu. Međutim, ovog jutra osećam – kao one večeri uoči susreta sa Eduarom, kao onog svanuća kad sam rodila Kristijana – da promena diže ruku kako bi zakucala na moja vrata. Svojevremeno bih ih širom otvorila, a sada oklevam.

Kad sam postala tako plašljiva?

Hitler, koji je najblaže rečeno lažov, lopov i ubica, zaposeda zemlju tik uz našu granicu. Eto zašto sam unezverena. Ali šta ja mogu protiv Hitlera?

Samo što... nije li to upravo ono što govore kukavice?

Šta da Gistav Ajfel nikad nije poverovao da jedan čovek može da izgradi tako slavnu kulu da će čitav svet znati za nju? Šta da je Koko Šanel sebe ubedila da je ženama draže da nose na sebi kaveze nego da dopuste svom telu da se slobodno kreće? Šta da je Jovanka Orleanka sedela u svom salonu iza dobro zaključanih vrata?

Međutim, iako volim lepu haljinu, nisam ni vizionarka ni svetica.

Telefon me je prepao prodornom zvonjavom.

„Allo?“

„Madam Merik“, čuje se glas. „Ovde Navar. Sinoć smo se upoznali. Voleo bih o nečemu da popričam s vama. O nečemu za šta bih više voleo da ostane između nas.“

Umalo da mi izleti glasno stenjanje. Ljubavna zgoda nije avantura. Ona znači kaos.

Bar mogu da spustim slušalicu; takve predloge na prijemima teže je odbiti. Mnogi muškarci *non* tumače kao *oui*. Sad sam se izveštala u pronalazaženju najmekšeg dela muškog stopala štiklom.

Ali nešto mi ne dá da prekinem vezu. Navar i moj zet su bili zadubljeni u razgovor kad sam pošla s prijema, a ne mogu baš da poverujem da bi Žorž ohrabrio Navara da me pozove kako bi mi uputio nepristojnu ponudu. I mada se Navar pokazao kao strastven čovek u poređenju sa onim kiselim De Golom, verujem da je zaljubljen u svoju zemlju, ne u mene. Zbog toga, iako su mi njegove reči sumnjive, popuštam i pozivam ga u posetu. Ali iz predostrožnosti se presvlačim u jednostavan siv kostim, odeću koju niko neće pogrešno shvatiti kao mamljenje.

Izgleda da sam konačno naučila da ispravno procenjujem muškarce, jer Navarove prve reči glase: „Ovaj sastanak vam sigurno izgleda nepropisno i vrlo moguće nečasno. Uveravam vas da prvo jeste posredi, ali ovo drugo ne.“

Smešim se. „Eh, sad ste me zakopkali!“

Seda s držanjem kralja koji zauzima presto. Zaista, njegov stav i ton govore mi da je navikao da poseduje moć. Ali lice mu je više blagonaklono nego što je lepo ili kraljevsko.

„Ako mi razjasnite zašto ste došli, moći ću da odlučim da li da vas izbacim ili da vas ponudim čajem“, kažem.

Smeje se, a ja sam opuštenija. Navar jeste nametljiva figura, ali smeh mu navire iz stomaka. Eduar je smeh pljuvao poput mesa koje se usmrdelo.

Kao da sam tim neželjenim sećanjem prizvala bivšeg muža, Navar kreće s pričom o njemu. „Žorž mi je rekao da ste pomagali mužu u njegovom obaveštajnom poslu u Maroku. Da ste...“ Razmatra šta će reći. „Da ste prikupljali informacije od onih kojima vaš muž nije tako vešto umeo da se obrati.“

Gledam ga pravo u oči, ali ne odgovaram ništa. Jesam Ivon i Žoržu pričala da sam pomagala Eduaru, ali pojma nemam što bi to zanimalo Navara. A zatim on nastavlja: „Sinoć ste pomno pratili razgovor“, i osećam da je promena odškrinula vrata.

Ovog puta odlučujem da prekoračim taj prag.

„Plaši me ovo što se događa u Evropi“, kažem. „Ali kad se plašim, radije ću nešto preduzeti umesto da se krijem. U Maroku sam želela da Eduar shvati i drugu stranu priče o divljim plemenima koja se međusobno mrze, a više od svega mrze Francuze. Ali ne znam šta mogu preduzeti kad je o Hitleru reč.“

Navarov odgovor glasi: „Ja želim da ispričam drugu stranu priče o Hitleru i nacističkoj stranci. Želim da mi se ljudi pridruže u tom krstaškom ratu za istinu.“

Podilaze me žmarci. Krstaški ratovi su i smrtonosni i užvišeni. U njima čovek učestvuje ako veruje. Ali u šta veruje?

Druga strana priče. Ona negde postoji. Sve što sam videla svojim očima dok sam živela u kolonizovanim zemljama gde se vlast održava silom i strahom govori mi da ta strana priče postoji.

„Situacija u Evropi je gora nego što sam sinoć mogao naglas da kažem“, objašnjava Navar. „Da bih prisilio našu vladu na neku akciju, potrebno mi je da svi shvate za šta je sve Hitler sposoban i šta sledeće planira.“

Naginje se ka meni, usredsređen i autoritativan; ako bi neko nekad bio sposoban da povede krstaški rat protiv Hitlera, to je ovaj čovek.

„Osnivam novine. Vi ste novinarka i razumete se donekle u posao obaveštajca. Potrebna su mi ta umeća. A kad vam budem rekao šta mi je više od svega potrebno, moći ćete konačno da odlučite“ – osmeh mu je kratkotrajan ali zarazan – „hoćete li me izbaciti iz stana ili mi skuvati taj čaj.“

Njegove naredne reči presecaju mi smeh.

„Jedan moj prijatelj poseduje izvesne tajne dosijee koji su dokaz namera nemačke vrhovne komande. Potrebno mi je da se odvezete do Brisela i preuzmete ih. Objavićemo ih. A naša vlada će najzad morati da preuzme nešto protiv nacista.“

Na polici nad kaminom iza Navara stoji uramljena fotografija moje dece. Zarad njih bih morala odbiti odlazak po ta dokumenta koja je neko krišom izneo iz Nemačke – dokumenta koja

nacisti možda traže. Ali upravo zarad svoje dece i ne pomišljam na odričan odgovor.

Kad godine u kojima se formira ličnost proživiš u gradu kao što je Šangaj, odrastaš opčinjen svetom. Dok bi drugi možda zamišljali opasnost, ja zamišljam kako stojim na obali reke Huangpu, zadržano zagledana u sampane i džunke koji vrludajućí promiču između teretnih brodova i pojavljuju se na drugom kraju, brzi i slobodni, s jedrima punim vetra. Prisećam se kako je to bio trenutak kad sam prvi put osetila bezmernu veličinu sveta i njegovu neumoljivost – dinastije se gase, kraljevstva se ruše, ali okean koji sve nas spaja trajeće i dalje.

Hitler želi da zadrži te džunke u pristaništu, želi da zatvori okeane i zarobi vetrove, želi da pruži ruke i sve to prigrabi i smrvi, da ne ostane nijedno čudo, samo posedovanje.

To mu neću dati.

Novinar Jevrejin s kojim sam se našla u Briselu više je duh nego stvarno biće. Oči mu lete tamo-amo kao preplašene ptice i znam da je ona prava osoba samo po tome što stoji tamo gde je rekao da će biti – ispred antikvarnice na šetalištu Sent Iber, s crvenim kišobranom ispod miške. Uopšte i ne progovaramo; samo je gurnuo fasciklu meni u ruke i žurno odlazi.

„Čekajte!“, vičem za njim.

Osvrće se i besomučno odmahuje glavom. Čelo mu je znojavo – i odjednom shvatam šta tačno znači pobeći iz nacističke Nemačke sa inkriminišućim dokumentima.

Liči na utvaru zato što mu je strah izjeo meso. Naučio je da klizne poput senke u gomilu ljudi zato što bežanje za sobom vuče hajku.

Ovaj krstaški rat u koji sam se otisnula podrazumeva više od politike, domovine i ambicije. On podrazumeva ljude koji beže, preobraženi u aveti.

Podrazumeva naciste u lovu na dokumenta koja su mi pod rukom.

Sedam na fasciklu i sve do Pariza vozim kao da sam na reliju.

Prošle su dve nedelje i Navarove novine *Ordr nasional* objavile su podatke koje sam preuzela, a oni jezivo obelodanjuju: Hitler se priprema za rat. Proizvodi tenkove, vatreno oružje i borbene avione u količinama koje ukazuju na to da će Evropa ubrzo biti pregažena.

Ljudi su konačno počeli da pričaju o tome. I da se brinu. I da nam šalju više informacija.

Jedan dosije je izrodio diskusiju, diskusija je izrodila pokret. Pomažem mu da naraste, ubeđena da naša vlada više neće žmuriti na Hitlera, da je krstaški rat uistinu počeo.

To je svet obaveštajaca i bespovratno sam se upecala.

Ljubav boje sepije

Maroko, 1929.

I stinski ne bih umela da kažem šta mi je draže. Da istražujem ogromnu tvrđavu Udaja u Rabatu, gde je nebo naslikano nad zidinama u prelivima od paun-plave do tamne boje safira... ili da jašem na kamili iza svog muža kad idemo u posetu plemenima s kojima on mora da se sprijatelji kako bi mu ispričali sve o lokalnim nemirima dok još nisu eskalirali u novi Rifski rat.

Posmatram ga dok komanduje našoj pratnji, osmehujući mi se onako kako se osmehivao s drugog kraja parketa za igru pre nekoliko meseci. Te večeri su me svi muškarci sem njega pozvali da igramo. Bila je gotovo ponoć kad sam mu prišla i upitala ga zašto me nije zvao.

„Bojao sam se da ćete me odbiti. A to bi mi slomilo srce“, rekao je.

Da onesveščivanje nije izašlo iz mode još u prošlom veku, možda bih pala u iskušenje i pokušala da se onesvestim. Do kraja te noći nisam igrala više ni sa kim drugim.

Kada sam ujutru ispričala majci za njega, već sam znala da je to ona ljubav zbog koje ćeš popiti otrov; ona ljubav zbog koje ćeš stati pred voz bude li nekad zgasla. Ljubav kakva je vladala između moje majke i oca sve do njegove smrti pre šest godina.

Praškasti pesak pustinje kroz koju putujemo ima nijansu koju sam krstila imenom „ljubav boje sepije“: to je strastveno crvena boja ublažena u nešto mekše, kao ova faza u koju upravo prelazi naš brak – epoha koja će, nadam se, biti još lepša od onog naglog zaljublivanja.

Pri polovini puta ka odredištu naišli smo na tržnicu koja vrca od skerletnih narova. Duž puta su ćilimi i bodeži, svila i kuskus, raspoređeni kao dragulji. Sjahavši, upuštam se u cenkanje za crni sapun u kalupima; služim se arapskim, koji sam odnedavno savladala, a moje poliglotske sposobnosti nagnale su vlasnika tezge da izađe iz svog šatora i sazove sve da dođu i vide tu plavokosu Francuskinju koja zna njihov jezik.

„Penji se na kamilu.“ Eduar me hvata za nadlakticu, pokazujući zaštitničku crtu, mada njegov stisak za trun previše liči na mengele, a oči su mu iste boje kao taj sapun. „Nisi svesna koliko ovde zna da bude opasno.“

Vlasnik tezge nam okreće leđa, prepuštajući nas banalnosti naše porodične razmirice. Nad nama plovi jedan jedini oblak, kvareći tom jednom senkom crveni pesak, koji sad više liči na gnev nego na ljubav.

Nedugo potom, opazila sam kraj puta neki izvitoperen oblik. Mula koja nije valjano pojena, pa je ostavljena da tu uquine i sagori. Maroko je i nemilosrdan i divan, plavo nebo i bezazlena bela zdanja skrivaju činjenicu da je ovde sunce oružje, upereno u nas.

Eduar je bio u pravu. Jeste opasno. Uvek sam bila previše sklona da vidim talase što iskre na vodi, a ne brodove i kosti što počivaju pod njima.

Stigli smo do sela i Eduar mi pomaže da siđem s kamile, drži me za ruku, i sve je kao pre. Čak mi tapše pošto sam na arapskom upitala neku ženu kako joj se zove dete.

„Ovo je Aderfi“, odgovara mi. Oko glave ima toliko amajlija i novčića da zvuči kao daire kad se pomeri, te pijanistkinja u meni pomišlja kako bi divno bilo kad bih imala suknju od

klavirskih dirki, pa da svako moje dete uči uspavanke i muziku od samog početka.

Dodirujem stomak samo načas, a onda uzimam to dete u ruke i dodajem ga Eduaru, zbog čega se njegova majka – Gizlan, tako mi kaže da se zove – osmehuje od uva do uva. Uskoro sedimo kraj vatre, a ja prevodim Eduaru dok poglavar plemena niže svoje žalbe na Francuze. Jedemo tažin sa ukusom šećera i začina, i znam da nijedan obrok, nikada više u mojoj budućnosti, neće nadmašiti ovaj pod tamnoplavim marokanskim noćnim nebom, kraj mog muža, koji se osmehuje.

Tek potkraj večere shvatam da sam jedina žena pored vatre. Ostale su malo dalje, pozadi, prognane.

Uzimam svoju činiju i sa njom odlazim do tih žena, koje peru sudove u vedru i ređaju ih po pesku da se osuše. Gizlan mi neupadljivo prilazi i nešto izgovara tako brzo da isprva ne razumem njen arapski. Pošto je krenula iznova, slušam svojim muzičarskim uvom i prevodim te reči u sledeće: *Poglavari plemenâ se sastaju sledeće nedelje. Ne žele da Francuzi to znaju. Ali ja neću još jedan rat. U prošlom ratu poginuo mi je brat. Neću da u sledećem pogine Aderfi.*

Zatim uzima činiju iz mojih ruku i ostajem da stojim tu s tajnom s kojom ne znam šta da radim.

Ako Francuzi budu naknadno saznali za ovaj sastanak, naljutiće se i uplašiće se. Države iz straha rade užasne stvari.

I ljudi iz straha rade užasne stvari.

Pamtim kad je u Šangaju naša ama povelala mene i moju sestru u neku drugu kuću da se poigramo. Majke su sedele u salonu, mi deca smo bili u dečjoj sobi. Ame su otišle u treću sobu, van vidokruga. Tek kad mi je bilo oko deset godina, shvatila sam da ame nisu Francuskinje i da ih pojedini ljudi zbog toga smatraju za niža bića. Pitala sam majku zašto je to tako, a ona je uzdahnula i rekla: „Govorim sebi kako smo joj obezbedili posao, kao i mnogim drugima. Ali šta ako oni ne žele naše poslove? Šta ako uopšte ne žele nas?“

Trebalo je da mi Rifski rat jasno saopšti da nas ne žele. Ali sad nosim sa sobom majčinsku muku prošaptanu na uvo, a ona me podseća da je sve komplikovanije nego što sam dozvoljavala sebi da vidim. Aderfijeva majka je izdala svog muža i pleme kad mi je poverila tu tajnu. Međutim, ona na taj način pokušava da ne izda svog sina.

„Mari Madlen!“, doziva me Eduar.

Vreme je da se vratim na kolonizatorsku stranu vatre.

Malo kasnije sam ubedila Eduara da izvučemo posteljinu napolje kako bismo mogli da spavamo pod nebom nalik vatometu. Dok prostiremo ćebad po zemlji, pričam mu šta mi je rekla Aderfijeva majka, a on me obuhvata obema rukama i kaže. „Kad si tuđin koji pokušava da pridobije poverenje ljudi, definitivno si u prednosti ako imaš uz sebe najlepšu suprugu na svetu.“

„Mislim da je za ovo bilo zaslužno to što sam se raspitivala o njenom detetu.“

Njen izraz lica kad je pogledala naniže, u smeđe platno kojim je dete bilo pričvršćeno za nju kao još jedan ud, bio je isti kao izraz lica moga oca kad god je pogledao u mene. Jedva čekam da se i ja nekome tako isto osmehujem.

Zato odgovaram Eduaru: „Moraću da je pitam kako pravi tu nosiljku. Jer za sedam meseci biće potrebna i meni.“

Ozaren, muž me grli još jače i šapuće mi na uvo: „Toliko te volim da mi je maltene nepodnošljivo kad mi nisi pred očima.“

Divlje dete

Pariz, maj–novembar 1940.

Francuska će izgubiti rat“, izgovara Navar, sumornog lica, na pragu mog stana.
„Navar nikad ne laže. Ali ako je u pravu, u tom slučaju sam ja – žena za koju se zna da je potpomagala izdavanje antinacističkih novina – u istinskoj nevolji.

A dovela sam u opasnost i svoju decu.

I zaista, Navarove sledeće reči glase: „Pošalji decu nekud. Majku takođe. Idite u moju kuću u Oloron Sent Mariju. On je blizu granice sa Španijom, tamo je bezbedno. Moja žena te očekuje. Pridružiću vam se kad budem mogao, pa ćemo naći druge načine da se borimo.“

Nebu iza njega nacističke bombe su dale novu boju. Tamno je usred bela dana. Pepeo pada poput snega, kao da je Pariz postao krematorijum.

„U kakvom me to svetu objavljivanje istine dovodi u položaj da moram da pošaljem decu od kuće?“, sa očajanjem uzvikujem.

„U nacističkom svetu“, odvrća Navar reskim glasom. On je dva meseca proveo u zatvoru, u koji ga je smestila naša vlast zbog toga što je govorio da će milion i po Nemaca nadreti preko Ardena. Pustili su ga tek pre koji dan, kad se to proročanstvo ostvarilo.

Ako on može ponovo da se priključi odredima koji pokušavaju da odbrane zemlju što ga je bacila u zatvor, tad i ja u najmanju ruku moram da nađem u sebi malčice hrabrosti.

„Čuvaj se“, dovikujem za njim dok odlazi.

„Čuvajte se, *mes enfants**“, šapućem dok pakujem Kristijanovog smeđeg medu s kojim spava i Beatrisinu najdražu plavu haljinicu, koju sam krpila, prala i navlačila joj je preko glave stotinama puta. Sedam godina sam se vraćala uveče u ovaj stan i ljubila svoju decu, a njihovi zagrljaji su bili kao aritmetika, umnožavali su moje radosti do u beskonačnost. Ali sad...

Moja majka, koja nečujno radi kraj mene, prekida me u mislima: „Ako Navar preživi, pridruži mu se. Preduzmi sve što možeš da prekineš ovo. Ali budi oprezna. On sad na sebi ima nacrtanu metu. Možda imaš i ti.“

„Kakvu moć ja imam protiv tenkova? Ne postoji ništa što bih...“

Prekidam sama sebe jer u sobu se ušunjavaju moj sin i ćerka.

„Devojčice u školi pričaju da Hitler jede decu“, cvili Beatris. Kristijanu su oči ogromne.

Imam utisak da gledam kako se njihova bezazlenost ljušti s njih, ostavlja ih bez ljušture, ranjive u jednom bolnom svetu.

Privlačim ih u zagrljaj. Ne, Hitler ne jede decu. Ali je svojim doktorima dao ovlašćenje da ubiju svakog s telesnim i duševnim manama – počev od novorođenčadi.

„Nikad neću dozvoliti da se to desi“, zaklinjem se.

Beatris je odmah i neopisivo laknulo. Ona stvarno misli da ja mogu da spasavam decu od nacista. *Ja sam samo jedna lažljivica koja je nesavršena, slaba i boji se*, želim da kažem.

Pogled mi se susreće s majčinim očima i pitam se: koliko li je puta poželela da kaže to isto otkako mi je umro otac? Koliko li je često morala da obuzda suze kako bi umirila moje?

* Fr.: deco moja. (Prim. prev.)

Zato šapućem u ćerkinu kosu, onako kako radim kad je zaboli kuk, pa me upita kad će joj biti bolje. *Bientôt* – uskoro – uvek kažem. „Videćemo se uskoro.“

A istina glasi da pojma nemam kad će biti bezbedno da ih ponovo vidim. Niti hoće li laži koje ću im tad napričati biti i dalje sitne i nevine.

„Zagrlite me najjače što možete“, kažem, i oni me grle, pripijamo se sve troje kao da hoćemo jedni drugima da stanemo u srce.

Upinjem se da ne zaplaćem dok iznose svoje kofere iz stana da bi se zaputili na ostrvo Noarmutje. Odjeci naših pozdrava još odjekuju dok čekam u Parizu nadajući se da će Francuzi potisnuti naciste sa severa i da će moja deca moći da se vrate kući.

Uskoro kroz grad maršira čudnovata parada: mlade žene u potkraćenim pantalonama i na biciklima veselo se smeju, s maramama vezanim u turbane na glavi. Porodice guraju ručna kolica puna velikih stojećih satova, ogledala i kaveza s papagajima, kao da su tačno vreme, što lepši izgled i oštar kljun sve što je potrebno za borbu protiv Nemaca. Jedna starica koja nosi dva kofera i vodi belo psetance govori čoveku koji joj je ponudio mesto u svom kombiju da će rado i peške do Orleansa.

Orlean je na jugu, udaljen sto trideset kilometara.

Sviđa mi se njen optimizam. Sviđa mi se to što svi koji se povlače na jug imaju na licu osmeh.

Navar nije u pravu. Francuska neće izgubiti rat.

Ali dvanaestog juna na radiju objavljuju: „Francuska vlada je napustila Pariz i proglasila ga otvorenim gradom. Nemci su na trideset kilometara od njega.“

Beži, goni me glas u mojoj glavi, i zato ću ga poslušati. Istrčavam na ulicu, no naglo stajem zbog onoga što tamo zatičem.

Ni jednog jedinog automobila. Niz stambenih zgrada u koje niko ne ulazi, iz kojih niko ne izlazi. Ostali su samo napušteni psi i nastojnici zgrada. Nema ni zvukova – ne čuje se struganje nogara stolica iz bašte kafane. Nema prodorne policajčeve pištaljke. Nema smeha iz dečjih usta.

Odnekud odozgo oglašava se klavir tonom A, melanholično – simfonija od jedne note za grad lišen harmonije.

Vreme mi je da idem iz njega.

Bežanija ka jugu je nalik plimi koja pokušava da prođe kroz pukotinu. Puteve su zakrčili milioni ljudi. I konja. Duž ivice drumova nižu se automobili, mnogi sa slomljenim osovinama, a takođe i skljojkana obličja ljudi koji su se obeznanili od vrućine i umora. Sunce je bezdušno kao nacista, a ljudi su na sebe navukli sve što su imali od odeće. Ostavljeni koferi su neobično svedočanstvo iznurenosti – u blizini Pariza bilo ih je nekoliko, ali kako odmiču kilometri, sve ih je više, a njihov sadržaj počiva rasut okolo nalik laticama. Sigurno u nekom trenutku, s obzirom na štuke iz kojih se odozgo puca na nas, ljudi shvata da je život sve što im je potrebno – a ne turbani od marama, koje lepršaju u prašini kao neke iznurene ptice.

Kola mi štucaju, buneći se protiv vreline i naprezanja usled vožnje s menjačem u prvoj brzini. Baš kao što sam u Maroku ostala predugo, nadajući se... ne čak ni čudesima, već samo normalnoj, običnoj ljubavi, tako sam predugo ostala i u Parizu, ubeđena da će hrabrost Francuske potisnuti Nemce.

Oduvek sam imala previše vere u fatamorgane, nešto što vide samo sanjari i optimisti. No da li je zaista bolje da okrenemo leđa lepoti samo zato da nas nikad ne bi giljotinirala agonija razočaranja? Nije li bolje da verujemo da je moguće pronaći nadu i veličanstvenost iza svakog ugla ukoliko već živimo u svetu koji zna da oboji nebo marokanskim zalaskom sunca?

Danas ne. Danas su iza uglova majke koje ispisuju imena na mantilićima svoje dece. Iza drugog ugla je skrhana žena koja vrišteći viče *Žizela* bez prestanka, te shvatam da ispisana imena služe da svi poveruju kako će biti pronađeni malo kasnije na putu ukoliko se izgube u krkljancu.

Da nisam poslala Beatris i Kristijana, ta majka sam mogla biti i ja.

U ovom trenutku je nemoguće, čak i meni, poverovati u zalaske sunca.

Do Navarove kuće stigla sam u julu. Bol u levom kuku od sedenja toliko je jak da mi treba više od pet minuta da izađem iz automobila. Stojim tu i dugo se držim za vrata pre nego što ću steći dovoljno poverenja u svoju nogu da će izdržati težinu mog tela. Ne trudim se da sakrijem hramanje – ne mogu. Gegaću se danima dok ne budem u stanju da bar malo bolje prohodam.

Navarova supruga Adrijana izlazi iz kuće i zaleće mi se u zagrljaj. „Je li on dobro?“, jeca, a ja osećam grč pod grudima. Mislila sam da će ona imati neke vesti.

Govorim joj ono u šta verujem. „Navar je besmrtn. Doći će.“

Moja vera je nagrađena posle petnaest dana jer do nas stiže poruka da je bio ranjen i zarobljen, ali je pobegao iz nemačke bolnice i sad se ne zna gde je. Adrijana ponovo jeca. Naredne dve nedelje je tešim, pitajući se gde je dođavola Navar i šetajući po livadama da bih razgibala kuk i povratila mu funkcionalnost. Tu sam i ugledala Navara kad se konačno pojavio ćopajući, nakon što je prevalio stotine kilometara pod okriljem noći. Nelečene rane od metaka stajale su ga gotovo dvadeset kilograma.

„Hvala bogu te si ovde“, izgovara grleći me prvi put.

Zaista je situacija loša ako čak i Navar postaje sentimental.

I da, stanje je da gore ne može biti. Za čelnika „Francuske države“, šta god to bilo, postavljen je maršal Peten. Uputio je Hitleru poziv na primirje: nagizdana reč za odustajanje. Tako je pet i po miliona francuskih vojnika pobedila sila od svega pola miliona Nemaca. Kao da je i to malo, Peten je pristao i da isplaćuje nacistima svakodnevnu taksu od četrismo miliona franaka za to zadovoljstvo što su nas okupirali.

Bez novca smo, poraženi i neupućeni u to šta „primirje“ znači. Ali na ulicama ljudi kliču: „Bog da čuva maršala Petena!“

Veliki rat nas je sve pretvorio u kukavice. Ljudi će se radije predati nego da opet gube muževe, očeve, braću. Želim da iscepam te Petenove slike, da prigušim zvuk njihovog slavlja, da završim kako smo predali sebe na poklon jednom zlom čoveku, ali prisećam se one majke u Maroku koja mi je dve godine odavala muževljeve tajne zato što je verovala da će time spasti svoju porodicu rata.

Svi smo mi sebični kad su posredi oni koje volimo.

Odlazim do grada po melem i zavoje za Navarove rane i tu i čujem kako narod govori da se Peten, junak Velikog rata, samo pretvara da se slizao s Nemcima. Na kraju će povesti borbu protiv njih. Zasad aplaudiraju pogodbi što ju je sklopio s Hitlerom, čovekom koji je stao pred svoju skupštinu i rekao da je rat sredstvo za istrebljenje svih Jevreja.

Sav onaj rad koji smo za protekle četiri godine obavili Navar i ja da bismo dokazali da su nacisti megalomani i čudovišta bio je uzalud.

Čim sam se vratila kući, pitanja za Navara naviru mi u usta kao žuč. *Rekao si da ćemo naći neki drugi način da se borimo – ali kakav? I protiv koga se borimo – protiv francuskih državnih službenika koji su poklonili našu zemlju nacistima, ili pak protiv samih nacista?*

Ali ne mogu da zaskačem povređenog čoveka koji sada izgleda kao da je lakši od mene.

Pomažem Adrijani da ga neguje, onako kako sam negovala oca u doba haranja kolere, kad mi je bilo trinaest godina. Dok Navar spava, pišem besna pisma majci. *Nedostaje mi tata. Koliko bi njemu bilo mrsko kad bi video da ovako kasape Francusku!*

Ne mogu da ih pošaljem. Noarmutje je u Okupiranoj zoni – Peten je dopustio nacistima da odseku deo Francuske, davši